

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE SPOR KULÜPLERİ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Sports Clubs in the Early Republican Period: The Example of Çanakkale

Güneş ŞAHİN*

ÖZ

Küçük bir sahil kasabası görünümünde olan Çanakkale’de açılan spor kulüpleri iktidarın modernleşme laboratuvarı olarak görülebilir. Kulüplerin; kentte sosyal hayatın değişimi, vatandaşlar arasında dayanışma ruhunun gelişimi ve halkın gündelik hayat alışkanlıklarının dışına çıkabilecekleri kamusal alanlar oluşturulması gibi pek çok işlevi bulunur. Aslında gençler fiziken, mantıken ve ahlaken eğitilirken bir yandan da siyasetten azade, ortak bir milli bilinçle yetiştirilmek istenir. Bir anlamda gençler spor kulüpleri ile fikren ve ideolojik olarak da eğitilir. İktidar için vatandaşların yekvücut halinde olması, devrim şuurunun halk nezdinde daha net anlaşılabilmesi noktasında önemlidir ve bu konuda ısrarcı bir çaba sarf edilir. Dolayısıyla spor kulüpleri yeni rejimin kendisini ifade etme ve ulusal kimliğin şekillenmesinde öne çıkan teşkilatlarındandır. Çalışma esnasında ağırlıklı olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri’nden, süreli yayınlardan temin edilen belgeler kullanılmıştır. Çanakkale ve ilçelerinde erken cumhuriyet döneminde tespit ettiğimiz spor kulüpleri; Çanakkale Türk Gücü Birliği, Ece idman Yurdu, Ezine Gençler Birliği, Ayvacık Gençler Birliği, Bayramiç Gençler Birliği, Biga İdman Yurdu, Lapseki Gençler Birliği çalışmalarının kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Çanakkale, spor, spor kulüpleri, sosyokültürel hayat.

ABSTRACT

The sports clubs opened in Çanakkale, which resembles a small coastal town, can be seen as laboratories of the government’s modernization practice. Clubs serve many functions such as facilitating the transformation of social life in the city, fostering a spirit of solidarity among citizens, and creating public spaces where people can break away from their daily routines. Indeed, while young people are being physically, mentally, and morally educated, there is also a desire to raise them with a shared national consciousness, free from politics. Young people are intellectually and ideologically educated through their involvement with sports clubs as well. It is

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Çanakkale/Türkiye. E-posta: guenessahin@comu.edu.tr. ORCID: 0000-0003-4245-9760.

important for the government that citizens are united as one body and that the revolutionary consciousness is more clearly understood by the public. Therefore, persistent efforts are made in this regard. Therefore, sports clubs are prominent organizations in expressing the new regime and shaping the national identity. During the study, documents primarily sourced from the Presidency of the Republic of Turkey, State Archives, and periodical publications were used. The sports clubs identified in the early republican period in Çanakkale and its districts, namely Çanakkale Türk Gücü Birliği, Ece İdman Yurdu, Ezine Gençler Birliği, Ayvacık Gençler Birliği, Bayramiç Gençler Birliği, Biga İdman Yurdu, and Lapseki Gençler Birliği, form the conceptual framework of the study.

Keywords: The Republican Era, Çanakkale, sports, sports clubs, sociocultural life.

Giriş

Vatandaşların birlik ve beraberlik duygularının dayanışma ruhu içerisinde bütünleştirilmesi Cumhuriyet'in ilanından sonra rejimin öncelikli sorumlulukları arasındadır. Kemalist ideolojinin zeminini oluşturan kaynaşmış bir millet olma idealinin yansıması olarak değerlendirebileceğimiz faaliyetler, kendisini dil-tarih, Türkçe okuma-yazma, müzik ve spor dernekleri gibi pek çok alanda gösterir. Çoğulcu bir yapı tesis ederek modernleşme hamlelerini hızlandırmak isteyen Kemalist kadro, faaliyete geçirdiği kulüpler, dernekler ve sosyal yardımlaşma pratikleri ile söz konusu hamlelere önem verir. Bu nedenle, Anadolu'nun pek çok kentinde teşkilatlanma faaliyetleri karşımıza çıkar.

Bu çalışma, erken cumhuriyet döneminde Çanakkale halkının sosyokültürel yaşamını etkileyen, kent ve ilçelerinde örgütlenen spor kulüpleri üzerine odaklanmaktadır. Kent ve ilçelerinde kültürel alanlarda faaliyet gösteren spor kulüplerinin çalışmaları incelenecektir. Mesleki ya da ticari kulüplerin örgütlenmesi çalışmanın sınırlılıklarında değildir. Kulüp ya da derneklerle ilgili kuramsal bir çıkarım yapılmamakla birlikte, devletin hegemonya kavramını kapsayan bir tarzda çizebileceğimiz çerçevede; dernekleri, iktidarın ideolojik aygıtları biçiminde izah etmeye çalışmak metnin temel hedefleri arasındadır (bk. Öztürk, 2013). Spor kulüpleri de gerek kuruluş gerekçeleri ve gerekse de uygulamaları ile söz konusu hedefin sorumluluğunu taşır. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluştururken, kulüp kelimesinin anlamına bakmak faydalı olabilir. Fransızca kökenli "kulüp" kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "görüşme, konuşma, okuma, spor yapma vb. amaçlarla yalnız üye olanların toplandıkları yer." (URL-1) olarak ifade edilmektedir. "Kulüp"

kelimesi metin içinde “spor kulübü” ya da “spor derneği” anlamında kullanılmaktadır.

Meşrutiyet dönemi ile Türkiye’de ilk dernek kurma özgürlüğü bazı kısıtlamalarla, 1908 Anayasası’nda yer alır. Buna göre, “Osmanlı vatandaşları; devletin bütünlüğünü ihlal etmemek, meşrutiyet ve hükümeti tağyir, anayasaya aykırı olmamak koşuluyla toplanma hakkına sahiptir.” Dernek kurma hakkına ilişkin diğer yasalar ise 1908 Anayasası’ndan sonra ardı ardına çıkarılmıştır (Toksöz, 1983: 368, 373). Nitekim;

16 Ağustos 1909’da Cemiyetler Kanunu çıkarılır ve 21 Ağustos 1909’da bu kanun Kanun-ı Esasi’ye 120. madde olarak ilave edilir. Kanuna göre cemiyet kurmak için önceden izin almaya gerek yoktur ancak kuruluşun yerel idarenin en üst makamına bildirilmesi zorunludur. (İstanbul merkezli cemiyetler Dahiliye Nezareti’ne bildirimde bulunacaktı). Bu kanunla zaten daha önce de var olan cemiyetlere yenileri eklenmiş; siyasi, fikri, iktisadi vb. alanlarda pek çok cemiyet kurulmuştur (URL-2).

Böylece Cemiyetler Kanunu ile örgütlenmeye ve özellikle Müslümanlar arasında yaygınlaşmaya başlayan spor karşılaşmaları ilk kez İstanbul’da açılan Terbiye-i Bedeniye Mektebi’nde kendine yer edinir.¹ Selim Sırrı Bey’in İstanbul Mercan Yokuşu’nda Beden Terbiyesi Okulu ile öğrencilere binicilik, kılıç, jimnastik, boks ve atıcılık dersleriyle spor faaliyetleri başlamış olur (Günay, 2016: 385).

Cumhuriyet döneminde kurulan Halkevleri, Türk Dil Kurumu gibi derneklerin örneklerine baktığımızda radikal ve süreklilik arz eden bir toplumsal değişimin başlamasına öncülük ettiklerini ifade edebiliriz. Bazı sosyal hizmetlerin de yine önce dernekler, birlikler, cemiyetler ya da kulüpler eliyle başlatıldığını görürüz (Toksöz, 1983: 368-370). Ulus-devlet yapısının etnik, kültürel anlamda kaynaşmış tek millet olma ideali spor kulüplerinin merkez ve ilçelerde örgütlenmesi ile şekillendirilir. İktidar eliyle spor kulüplerinde siyasetten ve ayrılıkçı fikir olabilecek her türlü akımdan uzak tutularak eğitilen gençler, kaynaşmış bir kitle yaratmanın tek anahtarı olarak görülmektedir. Kulüplerde müsabakalar sadece futbol ile sınırlı değildir. Avcılık, binici-

---

¹ II. Meşrutiyet’ten önce, “Galatasaray Lisesi’nin Beden Eğitimi Öğretmeni M. Mouroux ve onun öğrencisi Faik (Üstünidman) Bey sayesinde Türkiye’de jimnastik sporu yaygınlaşmaya başladı. Faik Bey ve askerî okullarda beden eğitimi öğretmenliği yapan Mazhar (Kazan) Bey bu spor dalının Türkiye’de tanınip yaygınlaşmasını sağladı. 1903 yılında Mazhar Bey ve arkadaşları Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü’nü kurdular.” Ayrıca bk. (Günay, 2013).

lik, silahşörlük, güreş, bisiklet gibi farklı branşlarda da gerçekleşir. Şüphesiz bölgenin sahip olduğu fiziki koşullar ve iklim de spor faaliyetlerinin uygulanabilirliğinde etkili olur. Spor kulüpleri, müsabakalar dışında milli bayramlar, resmi günler ve anma törenlerinde vatandaşların katılımıyla ayrıca çalışmalar yürütür. Bu özel günlerde kulüp oyuncularının yerli halkla ve gençlerle teması, onlara örnek olmaları, gençleri özendirmeleri gibi de anlamlar taşır.

Çanakkale özelinde düşündüğümüzde erken cumhuriyet döneminde, yurt çapında örgütlenmeye başlayan dernekler milli birlik ve beraberliği arttırmaya yönelik spor ve diğer kültürel faaliyetlerle vatandaşları kaynaştırıcı rollerini, diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi, bu küçük sahil kentinde yürütür. 1934 yılı itibariyle Merkez Vilayet Çanakkale’de 4, Lapseki kaza merkezinde 2, Bayramiç’te 1, Gelibolu’da 1, Eceabat’ta 1, Biga’da 3 Ezine ve Ayvacık’ta 1’er cemiyet bulunmaktadır (BCA. 490.01.594.50.3.1). Çalışmada merkez ve ilçelerdeki sadece spor kulüpleri incelenecek ve sporun birleştirici rolünün kırsaldaki etkileri analiz edilecektir. Merkezden başlayarak, ilçelere doğru bir yol izlenecektir.

Çanakkale Türk Gücü Birliği

Metnin giriş kısmında ulus-devletin hegemonik araçlarından biri olarak nitelendirdiğimiz spor kulüplerinin öncülerinden olan Türk Gücü Birliği Çanakkale merkezde, Ağustos 1931’de “Türk Gücü Spor Kulübü” adı ile kurulmuştur (Çanakkale Türk Gücü Spor Kulübü Nizamnamesi, 1931: 2). Çanakkale vilayet matbaasında neşredilen nizamnamede, kulübün amacı “...gençleri bedeni kavi bir vücuda malik kılmak manen de metin ve yüksek bir seviye, seciye ve ahlak sahibi olarak yetiştirmektir.” ifadeleri ile iktidarın oluşturmak istediği “Türk vatandaşı tahayyülünü” yansıtmaktadır. Birliğin aza sayısı 142 kişi olarak kaydedilmektedir (BCA. 490.01.594.50.3.52; BCA. 490.01.594.50.3.55). 22 sayfa ve 85 maddeden oluşan nizamnamede birliğin işleyişi ile ilgili tüm detaylar verilmektedir. İlçelerde açılması planlanan spor ve gençlik birlikleri de bu nizamnameyi örnek olarak kullanmıştır. 1930’lu yılların ortalarından itibaren kulübün giderek sistemli çalıştığını görmekteyiz. Örneğin Çanakkale spor mıntıkasının senelik genel kongresi 30.07.1934’te Çanakkale Halkevi’nde gerçekleştirilir. Kongreye 7 kulüpten 3 delege katılmıştır. Mıntıka tarafından bir yemek ziyafeti verilir. Vali Süreyya Bey, Belediye Başkanı Veli Namık ve halkevi başkanı Halil Beylerin katıldığı yemeğin ardından, faaliyet raporu okunmuş merkez ve idman heyetleri seçilmiştir (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 02.08.1934: 1).

Çanakkale mıntika bölgesinde lig maçlarının başladığı “Spor Çanakkale’de” başlığı ile vilayet gazetesinde yayınlanır. Beykoz birinci futbol takımı ile Türk Gücü arasında yapılan heyecanlı maç 07.20.1934’te adeta bir spor bayramı havasında geçmiştir (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 02.08.1934: 1). M. Atabay’da köşe yazısında;

Çanakkale’de ilk bölgesel lig maçları 1934 yılında gerçekleşti. Bu sırada Çanakkale’de; Gelibolu İdman Yurdu, Çanakkale Türkgücü, Biga İdman Yurdu, Ayvacık Gençlerbirliği, Çanköy Çangücü İdman Yurdu, Ezine Spor, Bayramiç Gençler Birliği ve Kilitbahir Ece İdman Yurdu Spor Kulüpleri faal olarak bulunuyorlardı. Çanakkale merkezde tek kulüp Türkgücü Spordu. Kilitbahir Ece İdman Yurdu ile Ezine Spor arasındaki futbol maçı Çanakkaleliler tarafından heyecanla beklenmiştir (URL-3).

ifadeleri ile maçlar hakkında detaylı bir analiz yapmaktadır. 24.09.1934’te Askeri Yurt ile Türk Gücü arasında yapılan final maçında Askeri Yurt’un sahaya çıkmaması üzerine, 1934’te Türk Gücü Çanakkale şampiyonu olmuştur (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 27.09.1934: 2). Futbol Federasyonu’nun daveti üzerine Çanakkale şampiyonu Türk Gücü takımı, şeref stadyumunda binlerce kişinin izlediği İstanbul şampiyonu Beşiktaş ile karşılaşır. Bu karşılaşma Çanakkale halkı için bir ıftihar vesilesi olmuştur. Söz konusu maç hakkında kulüp başkanı Cevdet Bey duygularını şu sözlerle dile getirir:

Tarihi vilayetin bu biricik kulübü ağır ve müşkül şerait altında yaşamaktadır. İstedığımız inkişaf ve terakkinin elde edilebilmesi için halkımızın muzaheretine ihtiyaç vardır. Bu itibarıyla bu yuvanın maç, konser, müsamere vaziyetinde yapacağı teşebbüslere halkımızın daha yakından ve candan alaka göstermesini ve bilhassa kulübe aza kaydı suretiyle yardım etmesini rica ederken; muhterem ve çok kıymetli CHF ve belediye reisi beyefendinin İstanbul seyahati için arzu ettiğimiz ihtiyaçlarımızı temin hususunda gösterdiği yüksek ve canlı müzaharete burada bütün gençlik namına minnetlerimizi sunmakla bahtiyarım (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 29.10.1934: 10).

Maddi olarak sınırlı imkânlarla sahip kulübünün durumu kulüp başkanı Cevdet Bey tarafından açıkça dile getirilmektedir. Kimi zaman finansal gücü olmayan Türk Gücü Birliği’ne maddi katkı sağlamak amacıyla etkinlikler düzlendiğini görmekteyiz: “Çanakkale İlbyay” Nizamettin himayesinde Türk gücü Spor Kulübü yararına Çınarlık’ta yapılan pehlivan güreşine Tekirdağlı

Hüseyin, Manisalı Rifat, Bulgaristanlı Salim, Hamdi ve Mehmet pehlivanlar katılmıştır. Başlı Tekirdağlı Hüseyin almıştır. Böylece kulübe sağlanan hasılat 400 lirayı bulmuştur” (Son Posta, 12.10.1935: 13). Sporun her branşında imkanları ölçüsünde çalışan birlik, kendine ait salonunda gençlerden oluşan saz birliğinin konserine de öncülük eder. Halkı sadece sporla değil sanatın her alanı ile buluşturan Türk Gücü kaptanı Ali Kasapoğlu'nun kulüple yakından ilgisi de takdirle karşılanmaktadır (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 02.01.1936: 2).

Çanakkale'de futbol müsabakaları için iyi bir sahanın ve fiziki koşulların uygun olmaması nedeniyle bazen maçlar Biga gibi ilçelerde yapılmaktadır. Ancak Bigalıların kimi zaman agresif bir oyun sergilediği gazetelere yansımaktadır. 1937'de Türk Gücü ile Biga İdman Yurdu arasında gerçekleşen maçta, Türk Gücü'nden yedi oyuncu arka arkaya sakatlanır ve sahayı terk eder (Cumhuriyet, 27.08.1937: 9). Çanakkale Türk Gücü birliği faaliyetlerinde başarılı bir kulüptür. 1938'de Celal Bayar, Çanakkale sporcularına bu başarılarından dolayı bir şarpi hediye etmiştir (Son Posta, 26.05.1938: 5). Birliğin Çanakkale halkı ile teması da son derece kuvvetlidir. Örneğin Bayramiç'in Evciler köyünde 25 kişilik kabileyle bir sünnet düğününe katılan Türk Gücü sporcuları, köylülerle vakit geçirip birlikte eğlenmiştir (Son Posta, 10.09.1938: 3). Türk Gücü Kulübü'nün aktiviteleri sadece futbolla sınırlı değildir. Bisiklet yarışları da düzenleyen kulüp gençleri, halkla iç içe olmayı ve onları gündelik hayatlarının dışına çıkmaları için öncülük eder. Aşağıdaki fotoğrafta, Türk Gücü gençleri 100 km yolu iki saatte bisikletleri ile kat ettikleri bir günün anısını görmekteyiz (Son Posta, 20.09.1936: 5).

*Görsel 1-2. Şampiyon Çanakkale Türk Gücü Takımı (Akşam, 20.10.1938: 10);
Türk Gücü Bisikletçileri (Son Posta, 20.09.1936: 5).*

İktidarın spor ve parti özdeşliği yaratma hususundaki hassasiyeti teşkilatlanan spor kulüpleri, dernekleri ile kendini hissettirmiştir. Sporun kapsayıcı yönünü kullanmak inkılap şuurunun gençler tarafından anlaşılmasını ko-

laylaştıracı bir etken olarak görülmüştür. Yurt çapında 1930'lu yılların ilk yarısından itibaren sayıları giderek artan spor derneklerine benzer bir örnek de Çanakkale'nin ilçelerinde teşkilatlanır.

Ece İdman Yurdu

Çanakkale gençlerini spora yönlendirerek zihinlerini ve bedenlerini sağlıklı tutmayı hedefleyen iktidar, ideolojik açıdan da genç nüfusu yeni rejimin düşünsel yapısına alıştırmaya gayesindedir. Mili birlik ve beraberlik duyguları içinde tesis edilen Ece İdman Yurdu'nun kuruluş şeması şu biçimdedir:

Teşkil ve tescil tarihi	15.12.1932'de teşkil ve 30.04.1934'te tescil edildi.
Vilayet dahilindeki şubeleri	Yok
Reisi ve idare heyetleri	Reis-Kaza tahrirat kâtibi Ahmet Bey İdare amiri-Mütekaid Behçet Bey Muhasip-Eşref Efendi, Veznedar-Ferdi Efendi
Aza adedi	43

Tablo 1. Ece İdman Yurdu Kuruluş Şeması

Ece İdman Yurdu'nun merkezi 15.01.1932'de Maydos'dayken (Eceabat) azalarının dağılmış olması nedeniyle, merkezi Kilitbahir köyüne taşınır (BCA. 490.01.594.50.3.6). Kulübün nizamnamesi şöyledir:

1. Ece İdman Yurdu'nun gayesi gençleri kavi bir vücuda malik kılmak ve manen de metin, yüksek seciye ve ahlak sahibi yetiştirmektir.
2. İdman yurdunun siyasetle alakası yoktur.
3. İdman yurdunun azaları faal, fahri ve müessis hamıyla üç kısımdır.
4. İdman yurduna azalar, 18 yaşından küçük olmamak ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak şartıyla kaydolabilir. Azaların hüsnü hal ashabından bulunması ve hukuku medeniden iskat edilmemiş olması gerekmektedir. Daha önce üye olduğu kulüpten istifa ettiğine dair evrakları da ibraz etmek zorundadırlar.
5. Yurda dahil olmak isteyenler, yurt heyeti idaresine yazılı olarak müracaat ederler. Aynı zamanda asıl azadan iki kişinin idare heyetine kaydolacak kişiyi tanıştırmaları gerekir.
6. Yurdun 5 kişiden oluşan bir heyeti vardır. Bu heyet herhangi bir sorun olduğunda toplanarak, 3 kişilik ayrı bir heyet oluşturur. Sorun çözülene kadar bu ayrı heyet yurt işlerini yürütür.
7. Bu müessesinin heyeti yurt azalarının çoğunluğu ile seçilir.
8. Yurdun geliri: idare heyetinin tensip ve takdir edeceği aza aidatları, bağışlar, otun ve müsamere hasılatları.
9. Ceza gerektiren durumlar: a. Yurtta sarhoş olmak, b. Yurt dahilinde ve haricinde kumar oynamak, c. Yurt dahilinde ve haricinde sporun ruh ve esaslarına aykırı hal ve hareketlerde bulunmak, ç. Yurdun manevi şahsiyetini

bozan hareketlerde bulunmak, d. Yurt dahilinde tartışmaya girmek, e. Kulüp bina ve eşyasına zarar vermek, f. Yurt nizamnamesi dinin hükümlerine ve idare heyetinin kararlarına muhalefet etmek, g. Yurt dahilinde kötü söz sarf etmek ve sövmek, h. Yurtla ilgili herhangi bir mesele ya da işle ilgili verilen sözde durmamak. 10. Yukarıdaki maddelere uymayanlar hakkında verilecek cezayı idare heyeti tetkik eder. Ancak bir ayı geçen boykot ve bozulan heyet kararlarında, en az dört aza tarafından imza alınması esastır. 11. Yurdun idare heyeti: 1 reis, 1 umumi kaptan, 1 katip, 1 muhasip, 1 veznedar, 1 idare amiri olmak üzere 6 kişiden mürekkeptir. 12. Umumi kaptan yurdun spor şubeleri faaliyetlerinden idare heyetine ve heyeti umumiyeye karşı sorumludur. 13. Reis bulunmadığı takdirde yurda vekili bakar ve bütün işlerden peki sorumludur. 14. İdare heyeti, heyeti umumiye tarafından seçilir. 15. Yurt idare heyeti yurt gelirini tanzim edeceği bir bütçeyle sarfa mecburdur. 16. Yurt nizamnamesinin onuncu maddesi, A ve B fıkaları idare heyetinin 23.02.1934 tarih ve 13 no.lu kararı ile kararlaştırılmış olduğu tasdik kılındı (BCA. 490.01.594.50.3.6; BCA. 490.01.594.50.3.7).

Ece İdman Yurdu'nun nizamnamesi derneğin amacını, işleyişini net biçimde ifade etmektedir. Kulübün faaliyetlerinden ise basına yansıyan spor haberleri sayesinde bilgi sahibi olmaktayız. Son Posta gazetesinin 19.04.1934 tarihli "Gelibolu İdman Yurdunun Parlak Bir Galibiyeti" başlıklı haberinde "Ece İdman Yurdu adıyla anılan Çanakkale takımı çok samimi bir maçtan sonra 6-1 mağlup oldu." ifadeleri Gelibolu İdman Yurdu'nun galibiyetine yer verilir (Son Posta, 19.04.1934: 7). Çanakkale'de yerel düzeydeki söz konusu spor kulüpleri gençleri spora yöneltmek ve sporla eğitmek konusunda oldukça çaba gösterir.

Ezine Gençler Birliği

Ezine Gençler Birliği gerek üye sayısı açısından ve gerekse de müsabakalardaki başarılarından dolayı başarılı bir kulüp olarak nitelendirilebilir. Ezine Gençler Birliği, CHF himayesinde ilk olarak spor ve avcılar kulübü adı ile faaliyetlerine başlar. 13.03.1934 tarihli kulüp nizamnamesine göre süreklilik avları, futbol maçları ile faaliyetlerini sürdüren kulübe kayıtlı üye sayısı 280'dir. Kulübün resmi açılış tarihi kuvvetle muhtemel 1934 yılından öncedir.² 1933 tarihli çıkan gazete haberinde Dr. Nihat Bey'in kulübün reisliğini

---

² Ezine Spor ve Avcılar Birliği 1932'de Türkiye İdman Cemiyeti ittifakına dâhil olmuştur (Cumhuriyet, 14.07.1933: 3).

yüksek bir ilgi ve alaka ile yürüttüğü ifade edilmektedir (Cumhuriyet, 14.07.1933: 3). Belediye komiseri Nazım, eczacı Şevket, tapu memuru Adil, fotoğrafçı Yahya Bey kulübün aza heyetindedir. Birliğin geliri üye aidatlarından müsamere hasılatından ve yardımlardan sağlanmaktadır (BCA. 490.01.594.50.3). Avcılıkta gösterdiği başarıları diğer şubelerde de sürdürmek isteyen kulüp, şevkle çalışan Nihat Bey'in önderliğinde bir futbol takımını da faaliyete geçirir. Ezine Gençler Birliği'nin faaliyetlerinin ulusal düzeyde de etki yarattığı gözlenir. Ezine gençleri, 1 ay süre zarfında Doktor Avni, Muallim Salih, Rifat ve Hüsnü beyler tarafından çalıştırılarak Çanakkale çimenlik kalesi içindeki sahada bir futbol maçı düzenlenmiştir. Vilayette ilk defa gerçekleşecek olan maça Çanakkale halkı oldukça ilgi göstermiştir ve sahada adeta bir spor bayramı havası yaşanmıştır. Ezine'de henüz kurulan bir futbol takımının, kısa zamanda gösterdiği başarı hem taraftarlardan hem de parti yetkililerinden takdir toplamıştır (Cumhuriyet, 14.07.1933: 3). Çanakkale'deki diğer spor kulüpleri gibi Ezine Gençler Birliği'nin de temel problemi maddi yetersizliktir. Doktor Nihat Bey maddi kaynak yaratma konusunda oldukça hevesli ve atılgan bir isimdir. Kendisinin yetiştirdiği Spor ve Avcılar Birliği temsil heyeti, Ezine Belediye Sineması'nda "Ceza Kanunu" isimli bir temsil verirler. Temsil son derece başarılı geçmiştir, yüzlerce Ezinelinin katıldığı müsamere eğlenceli bir atmosferde geçmiş, elde edilen gelir kulüp varidatı olarak kullanılmıştır (Cumhuriyet, 14.07.1933: 3).

Görsel 3. Ezine Gençler Birliği (Cumhuriyet, 14.07.1933: 3).

Anadolu'da spor faaliyetlerinin hızlandığı yönünde çıkan haberlerde, Ezinelilerin oldukça gayretli olduğu ifade edilmektedir. Ezine futbol takımı, futbol mevsiminde yapılan maçlarda Biga İdman Yurdu'nu 1-0, Bayramiç Gençler Birliği'ni 2-1, Ayvacık İdman Yurdu'nu da 4-0 yenmiştir. Gençler kaptanları "Saim Abi" ile başarılarla imza atmıştır (Son Posta, 24.09.1936: 5). Maddi zorluklar çeken kulüp, kısıtlı imkânlarıyla faaliyetlerini sürdüremez olduğunda kulüp azaları, halka müzikli eğlenceli ortamlar hazırlar; böylece kulübe ek gelir sağlanmış olur. Azalar iptidai şartlarda bir sinema salonu

yapmayı ve 16 kişilik bando takımı kurmayı başarır. Ezine Gençler Birliği'nde spor karşılaşmaları sadece avcılık ve futbol değil, kültürel bir simge olan deve güreşleri üzerinden de faaliyet göstermektedir. Güreşlerden sağlanan 600 liranın gençlik birliğine verileceği, deve güreşi müsabakalarında 20 devenin güreştiği kaydedilmektedir (Son Posta, 30.01.1938: 5).

Ezine Gençler Birliği'nin başarıları sonraki yıllarda da devam eder. 1949-1950 Çanakkale Üçüncü Boğaz Şildi futbol müsabakasının yarı final maçı 07.05.1950 Pazar günü Ezine'nin kendi sahasında gerçekleşmiştir. Çanakkale'nin en kuvvetli kulübü olan Türkgücü ile yapılan maçta Ezine Gençler Birliği 2-1 galip gelerek finale kalmıştır. 21.05.1950'de Çanakkale'de oynanan şampiyonluk maçında Ezine gençlik ile Çanakkale gençlik karşı karşıya gelmiştir. Ezine gençliğinin 1-0 galip olduğu maçta, 1950 Boğaz Şildi şampiyonluğu Ezinelilere törenle takdim edilmiştir (Son Posta, 28.05.1950: 6).

Görsel 4-5. Ezine Gençler Birliği Mensupları (Son Posta, 24.09.1936:5); Ezine Gençler Birliği Futbol Takımı (Son Posta, 29.04.1938: 5).

Görsel 6. Bozcaada'ya Giden Ezineli Avcılar (Cumhuriyet, 30.09.1933: 2).

Birliğin avcılık faaliyetleri de oldukça verimli geçmektedir. Dönem dönem yakın köylerde av partileri düzenleyen kulüp, akşamları da aileleri ile vurulan avlarla ziyafetler düzenlemektedir (Son Posta, 25.08.1935: 4). Yakın çevre köylerdeki av kampları keklik ve domuz avlamak suretiyle bazen bir hafta devam etmektedir. (Cumhuriyet, 30.09.1933: 2). Ezine Spor ve Avcılar

Birliği'nin yıl dönümü kutlaması 18.08.1935'te Hacı Paşa Çiftliği'nde 150 azanın katılımıyla kutlanır. Kaza kaymakamı S. Öğütmen, memurlar ve su-bayların katıldığı av bayramında, birlik başkanı Dr. Nihat Eroğlu, Balıkçı Yahya ve Kumkaleli Mehmet en çok av toplayan isimler olmuştur (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 22.08.1935: 2). Avlar kimi zaman ekinlere zarar veren hayvanlarla mücadele için de yapılmaktadır. Ziraat memurları ile koordineli çalışan birlik, belli bir program çerçevesinde, 100 kişilik gruplarla domuz ve kurt avına çıkmaktadır (Cumhuriyet, 13.01.1935: 7).

Ayvacık Gençler Birliği

1930'lu yılların başında Ayvacıklıların sosyal hayatında ve gündelik alışkanlıklarının dışına çıkmasında etkili olabilecek örgütlerden olan Ayvacık Gençler Birliği 01.04.1932'de kurulmuştur (BCA. 490.01.594.50.3.45).

Vilayet dahilindeki şubeleri	Yok
Reisi ve idare heyetleri	Reis-Şükrü, Katip-Niyazi, İdare memuru-Bahaatin, Veznedar-Şaban. Azalar: Necmettin, Vasfi ve Reşit Beyler
Aza adedi	Asil aza: 30 Umumi aza: 130
Nereden yardım gördükleri	Belediye, aidatlar, müsamere bağış ve hediyeler

Tablo 2. Ayvacık Gençler Birliği Kuruluş Şeması

Nizamnamesinde faaliyetleri “çok iyi” seviyede olarak kaydedilen Ayvacık Gençler Birliği, ilk maçını 05.04.1934'te yapmıştır (Milliyet, 06.04.1934: 7). Bir tanışma maçı olarak geçen müsabaka Ezine Spor ve Avcılar Kulübü'nün daveti üzerine gerçekleşmiş, Ezineli sporcular Ayvacık'a gelmiştir. Samimi bir havada geçen maçta misafirlere limonata ikram edilmiştir. Ayvacık halkı maça çok ilgi göstermiştir ve Ezine Gençler Birliği'nin 2-0'lık galibiyeti ile maç sona ermiştir (Milliyet, 06.04.1934: 7). Kültürel bir miras niteliğinde olan panayırlar, sporcu gençlerin oldukça rağbet gösterdikleri alanlardır. Ayvacık'a 20 km mesafede bulunan Gemedere mevkiinde her sene 26 Mayıs'ta başlayan ve beş gün devam eden Ayvacık panayırı 1934 yılında renkli görüntülere sahne olur. Panayırda, sosyal ve kültürel hayatın canlanması ile yöre ürünlerinin alışverişi, ekonomik döngüyü etkileyen bir alan oluşturur. Panayırda Ayvacık Gençler Birliği üyeleri düzenledikleri spor karşılaşmaları ile halka eğlenceli saatler yaşatır (Vakit, 05.16.1934: 6). Ayvacık Gençler Birliği'nin yıllık ilk toplantısının yapıldığı haberi “kazamızın biricik kurumu” ifadeleri ile gazetelere yansır. Senelik çalışma raporunun hazırlandığı toplantıda, seçimlerde idare heyeti başkanlığına Şükrü Şen seçilmiştir (Akşam, 08.05.1935: 7). 1936 lig maçlarında da Ayvacık gençleri, Ezine'den

aldıkları takviye oyuncularla Biga'ya gelmişler ve Biga İdman Yurduna 2-0 mağlup olmuşlardır (Son Posta, 24.09.1936: 5). 1938 yılına gelindiğinde Çanakkale lig maçlarının sistemli bir şekilde devam ettiğini görmekteyiz. 24.09.1938 cumartesi günü Ayvacık gençleri, Ezine ile Ayvacık'ta karşılaşmıştır. Maç 1-0 Ezine galibiyeti ile sonlanmıştır (Son Posta, 29.09.1938: 5).

Lapseki Gençler Birliği

Gençler birliği adı altında kurulan spor kulüplerinden olan Lapseki Gençler Birliği, Çanakkale'de yerel düzeyde açılan kulüplerdendir. Birlik amacını, spor teşkilatı kurmak ve spor faaliyetlerini geliştirmek olarak açıklamaktadır. Nizamnamede “Türk gençliğini daha etkin bir bünyeye malik eylemek ve gece dersleriyle gençler aydınlanmak, konferanslar vermek, bir kütüphane tesisiyle cemiyet merkezini ilmi bir müessese haline getirmek” ifadeleri ile CHF himayesinde kurulan birliğin üyelerinin kati surette siyasetle ilgilenmeyeceklerinin altı çizilir (BCA. 490. 01.594.50.3.9).

Cemiyetin İsmi	Lapseki Gençler Birliği
Teşkil ve tescil tarihi	1925
Vilayet dahilindeki şubeleri	Yok
Reisi ve idare heyetleri	Reis-Muallim Ali Bey, Kaptan Mustafa Efendi Tahrirat Kâtibi-Avni Efendi Veznedar-Berber Cemal Efendi İdare memuru-Nüfus Katibi Sacit Bey
Aza adedi	63
Nereden yardım gördükleri	Aidatlar, müsamere başış ve hediyelerden ibarettir.
Şimdiye kadar faaliyet derecesi	İyidir

Tablo 3. Lapseki Gençler Birliği Kuruluş Şeması

Sporu bireysel bir aktivite olarak görmekten ziyade, gençlerin milli bilince ulaşmasında bir aracı olarak gören iktidar, Lapseki gençlerini spor faaliyetleri ile yönlendirme çabasıdadır. Lapseki Gençler Birliği zamanla üye sayısını artırarak çalışmalarını sürdürür. 1933'te gazetelere yansıyan bir haberde “Kaymakam Necati, CHF reisi Hamdi ve Gençler Birliği reisi İbrahim Beyler Umurbey'e giderek ölgün bir halde olan gençleri toplayarak teşkilata katmışlardır.” ifadeleri ile Lapseki'de sosyokültürel ve ekonomik hayatı canlandırmanın yolunun gençlerden geçtiği dile getirilmektedir (Cumhuriyet, 24.07.1933: 2). Birlik, yukarıda bahsettiğimiz diğer birlikler gibi bir nizamname ile kurumsallaşır. Lapseki Gençler Birliği'nin nizamnamesinin maddeleri şu şekildedir:

1. Gençler birliği cemiyetler kanununun beşinci maddesine uygun olarak teşkilatlanmıştır. 2. Cemiyetin kurucuları daimî azalardır. Doğrudan spor teşkilatı ile iştigal edecek efendiler azayı tabiiyedir. Bizzat spor ile iştigal etmeyip yardımcı olmak üzere azalar vardır. 3. Cemiyetin idare heyetinde ilk sene için 1 reis,1 muhasip,1 kâtibî umumî seçilir. Aynı zamanda spor teşkilatıyla meşgul olmak üzere sporla doğrudan doğruya alakadar bulunan genç azayı idare ve etmek üzere ayrıca 1 kaptan ve 1 de idare memuru tayin olunacaktır. 4. Birliğe dahil olacak her aza duhuliyeye namıyla birlik sandığına 25 kuruş katkıda bulunacaktır. 5. Lapseki’de teşekkül eden gençler birliği vazifesine ait nizamname 2 nüsha olarak hükümeti mahalleye takdim edilecektir. 6. Gerek spor gerek davranış ve gerek idari vaziyetlerde azalar arasında çıkacak bir ihtilaf durumunda idare heyeti nizamname gereğince uzlaştırmaya ve ihtilafı çözüme çalışır. Her 2 taraf nizamname kurallarına riayet etmeyerek idare heyetinin verdiği karara uyumazsa heyeti umumiye tarafından seçilen (1 reis, 1 kâtip ve 3 azadan oluşan haysiyet divanı) kurul tahkikat yapar. 7. Her aza aidatlarını ödeyerek makbuz alır. 21.04.1934 (BCA. 490.01.594.50.3.10; BCA. 490.01.594.50.3.11).

Bayramiç Gençler Birliği

Bayramiç Gençler Birliği 18.03.1933’te kurulmuştur. Diğer ilçelerdeki gençler birlikleri disiplinine benzer biçimde çalışan Bayramiç teşkilatında, 82 aza bulunmakta ve vilayet dahilinde başka şubesi bulunmamaktadır. Birliğin siyasetle ve ticaretle alakası yoktur (BCA. 490.01.594.50.3.15; BCA. 490.01.594.50.3.17).

Reis ve idare heyetleri	Reis-Sandık emini Mehmet Bey, Veznedar-Tahsildar Halit Bey, Kâtip-Kahraman Bey, Azalar: Maarif Memurlar Tevfik ve Zühtü Beyler
Nereden yardım gördükleri	Aidatlar, vilayet fırka merkezinden yardım ayrıca müsamere başış ve hediyelerden ibarettir.
Şimdiye kadar faaliyet dereceleri	Spor sahasıyla sahada bir soyunma binası yapılmıştır. İlk defa teşekkül eden birlik gençliği bir araya toplayarak samimiyet hissini vermiştir

Tablo 4. Bayramiç Gençler Birliği Kuruluş Şeması

Birliğin nizamnamesi diğer gençler birliği nizamnameleri ile aynıdır. (BCA. 490.01.594.50.3.16). Tekrara düşmemek adına bu kısımda yeniden değinilmeyecektir. Sadece nizamnamede “spor ve top kısmı” ve “Musiki şubesi” olmak üzere iki ayrı şube koluna yer verilmesi ayırt edici bir özellik

olarak kaydedilmelidir (BCA. 490.01.594.50.3.16). Spor kısmında, mevcut aza arasından iki takım oluşturulmakta ve heyeti umumiye tarafından seçilen iki kaptanın idaresinde oyunlara devam edilmesi bahsi geçmektedir. Oyuncular antrenman esnasında kaptanın vereceği talimat ve emirlere uymak zorundadır. Oyun esnasında kaptanın göstereceği talimatlara muhalefet eden oyuncular heyet kararı ile takımdan çıkarılırlar. Oyun esnasında sigara içmek ve adabı umumiye muhalif hareketlerde bulunmak kesinlikle yasaktır. Takımların eşyaları birlik binasında muhafaza edilir. Birliğin takım formları sarı-lacivert renklerindedir (BCA. 490.01.594.50.3.16). Birlikte gençlerin bir de musiki şubesi vardır. Birlik azalarından arzu eden herkes istediği aleti çalabilir. İdare heyetinin seçtiği bir kişi musiki heyetini idare eder. Musiki şubesine girecek gençler, kimsesizlerden seçilir. Gerekse spor ve gerek musiki heyetlerine ihtiyaç duyulan eşya birlik bütçesinden karşılanır. (BCA. 490.01.594.50.3.16; BCA. 490.01.594.50.3.17). Diğer birliklerin nizamnamesinde olduğu gibi kumar oynamak ve işaret kullanmak yasaktır. Nizamnamenin uygulanmasından tamamen idare heyeti sorumludur.

Mülki idarecilerin ilçelerdeki gençler birliğine karşı tavırları, ilgi ve alakalı olmaları başarıları arttıran bir etkiye sahiptir. Örneğin 1937'de "... uzun süreden beri ihmal edilen Bayramiç Gençler Birliği kaymakam M. A. Çıta-koğlu sayesinde ilgi ve alaka görmeye başlamıştır." (Son Posta, 18.07.1937: 5) haberi ile kaymakam bey sayesinde yapılan müsabakaların arttığı ifade edilmektedir. Jandarma Alay Takımıyla maç yapan birlik sporcuları aynı zamanda 12 kişiden oluşan bir bando takımı kurmuşlardır.

Görsel 7. Bayramiç Spor Kulübünün Bandocuları (Son Posta, 18.07.1937: 5).

Biga İdman Yurdu

Türk gençliğinin gelişiminde milli birlik ve beraberlik duygularını sporla geliştirmek amacıyla 1920'de "Biga İdman Yurdu" adıyla bir kulüp tesis edilmiştir. 24.05.1934'te yayınlanan nizamnamesi ile Biga'da spor ve gençlik teşkilatı olarak 73 faal üyesiyle çalışmalarına başlamıştır (BCA. 490.01.594.

50.3.25). Silahşörlüğü ve biniciliği teşvik ederek sağlam, becerikli nesiller yetiştirmeyi amaç edinmenin yanında “gençlere vasi ve cazip bir saha faaliyeti temin ederek, onları içki, kumar ve diğer kötü alışkanlıklardan uzaklaştırmak ve bu sayede genel ahlakı iyileştirmek” olarak hedefler belirlenmiştir (BCA. 490.01.594.50.3.41). Kulübün resmi formaları siyah ve beyaz renklidir.

Reis ve idare heyeti	Reis-Ethem, Muhasip-Şükrü, Katip-Hüsnü Azalar-Zühtü ve Yaşar Beyler
Nereden yardım gördükleri	Vilayet meclisi ve kısmen belediye gelirleri ile spor eğlenceleri hasılatı, güreş, at koşuları, piyangodan elde edilen gelirler.
Şimdiye kadar faaliyet dereceleri	Futbol vs. sporlarla ve orta derecededir

Tablo 5. Biga İdman Yurdu Kuruluş Şeması

Nizamnamede gençlerin küçük yaşlardan itibaren teşkilatçılığa ve birlik olabilmek duygusuna alıştırılması noktasında kabiliyetli olmaya sevk edilmesi gerektiği kaydedilmektedir. Aynı zamanda yapılacak turnelerle, gençlerin kendi memleketlerini tanımaları halkla bir arada olmaları için bu tarz teşkilatların önemine atıflar vardır. Uluslararası müsabakalarda, milliyetçilik duygusunun içselleştirilmesi “tahrik ve takviye” edilmesi şarttır (BCA. 490.01.594.50.3.41).

Bölgenin en faal kulübü olarak tanımladığımız Ezine Gençler Birliği'nin Biga Spor Kulübü'nün daveti üzerine Biga'ya geldiğini Cumhuriyet gazetesi-nin memleket haberlerinden öğreniyoruz. Habere göre “Ezineli sporcular, Bigalılar tarafından samimiyetle karşılanmışlar ve futbol maçını ilgiyle izlemişlerdir. Bigalıların 2-1 galip geldiği maçtan sonra, misafirlere ziyafet verilmiş ve gece de ‘Hisse-i Şayia’ isimli piyes sergilenmiş, Karağöz oynatılmıştır.” (Cumhuriyet, 15.10.1933: 5). Biga İdman Yurdu 1933'te şampiyonluğu almış görünmektedir. Bandırma İdman Yurdu ile Ragıp Bey'in hakemliğinde yapılan maçta Biga takımı 3-1 galibiyetle şampiyonluğu kazanmıştır (Son Posta, 20.07.1933: 7). Biga takımı 1937 yılında da Çanakkale şampiyonu olmuştur. Lig maçlarında ihtilafli gruplar arasında tekrar yapılan Çanakkale Türk Gücü ile Biga İdman Yurdu maçında Bigalılar 6-1 galip gelmiştir. Bayramiç kümesi birinci maça katılmadığından Biga İdman Yurdu, hükmen bölge birincisi olmuştur (Akşam, 31.10.1937: 8). 1937 yılının şampiyonu Biga, sonraki sene Tekirdağ Halk Spor ve Yılmaz takımı ile karşılaşır (Cumhuriyet, 16.02.1938: 6). Futbol maçları dışında birlik diğer spor kolları ile de faaliyetlerini sürdürür. Himaye-i Etfal Cemiyeti yararına düzenlenen güreş müsabakaları ile bölge halkında yardımlaşma ve birlik duygusunun gelişmesinde

ayrıca sorumlulukları bulunur (Milliyet, 21.04.1932: 5). Biga’da düzenlenen geleneksel deve güreşleri kış sporlarından sayılmaktadır. Örneğin “Yetimler Yurdu” için düzenlenen deve güreşlerinde havanın soğuk ve karlı olmasına rağmen uzak köylerden gelen meraklılar alanda toplanmıştır (Son Posta, 07.01.1940: 10).

Görsel 8-9. Biga İdman Yurdu (Son Posta, 20.07.1935: 10); Biga İdman Yurdu Oyuncuları Bir Arada (Tan, 09.22.1936: 8).

Biga’da spor faaliyetleri alanına halkevinin spor kulübünün çalışmalarını da ekleyebiliriz. Spor kulübü gençleri ile Yenice kazasının sporcuları arasında, 2000 kişilik bir seyirci kalabalığı karşısında oynan maç oldukça heyecanlı geçmiştir (Son Posta, 28.09.1938: 5). Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamalarına Bandırma mıntıkası bölgesinden katılan Biga İdman Yurdu, futbolcu, güreşçi, atlet, yüzücü, kürekçi olmak üzere 72 sporcu ile törenlere katılır (Cumhuriyet, 11.10.1933: 5). Cumhuriyet’in onuncu yılı törenleri yurt çapında bir şenlik havası içerisinde geçer. Böylece iktidar hayata geçirilen somut uygulamaların halk nezdinde anlatımına özen gösterir.

Çanakkale spor mıntıkası olarak tanımlanan ve ilçelerini de kapsayan kulüp faaliyetleri resmi düzeyde iktidar kanalıyla denetlenmektedir. Örneğin 01.08.1937’de Tekirdağ’da “Trakya Spor Kongresi” Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik’in direktifleri ile toplanır. Bölgeden diğer illerle birlikte Çanakkale Vali Vekili Mehmet Ali Çıtakoğlu, bölge başkanı Cevdet Tanyel, As Başkan Hamid Erer ve Türk Gücü Kulübü Başkanı Ali Kasapoğlu’nun katıldığı kongrede bölgedeki spor faaliyetleri adına kararlar alınmıştır. Özellikle gençlerin spora yönlendirilmesi, ayrılıkçı faaliyetlerden uzak tutularak, milli birlik ve beraberlik duyguları içerisinde yetiştirilmesi spor kongresinin ana temasıdır. Kongrede kulüplerin fiziki koşullarının iyileştirilmesi de yine görüşülen konular arasındadır (Çanakkale Vilayet Gazetesi, 05.08.1937: 1).

Sonuç

Çanakkale ve ilçelerinde 1930'lu yılların ilk yıllarından itibaren CHF uhdesinde kurulmaya başlayan spor kulüpleri, “birlik” ya da “idman yurdu” isimleri ile anılırlar. Söz konusu isimlerle anılan kulüpler, iktidarın hem fiziki hem de fikri aygıtlarındandır. Yurt genelinde “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” ya da “ben sporcunun zeki, çevik aynı zamanda ahlaklısını severim” şiarıyla idealize edilen Türk gençliği; rejime bağlı ve inkılap şuurunu/ruhunu anlamış olmayla resmedilir. Spor kulüpleri aynı zamanda tek duygu etrafında ve ortak bir alanda buluşma sağladığından, toplum içerisinde sınıfsız ve eşitlikçi bir atmosfer oluşturulması noktasında da sorumluluklar taşır. Milli bayramlar, resmi günler ve anma törenlerinde bölgedeki diğer dernek ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışan kulüpler, yeni rejimin Türk gençliğini siyasetten uzak rekabetçi, disiplinli ve başarıya odaklı değerler üzerine yetiştirme güdüsünün somut örneklerindedir. 1930'lu yılların ortalarında özellikle Nazi Almanyası'nın sporu bir propaganda aracı olarak kullanmasının bir benzeri de -milli birlik duygularının geliştirilmesi noktasında- erken cumhuriyet döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanmıştır. Kulüplerin fiziki yapıları anlatılırken aynı zamanda vatandaşlar arasında milliyetçilik duygularının geliştirilmesi, aralarında cumhuriyet değerleri ile bağ kurulması aslında bir propaganda aracı olarak da kullanıldığını görmemizi sağlar. Çanakkale'deki spor kulüplerini incelediğimiz çalışmada kadınların kulüp yönetimlerinde ya da müsabakalarında olmadığını ayırt edici bir nokta olarak kaydetmeliyiz. Kamusal alanlarda olasılıkla sadece izleyici olarak katılan kadınların, Çanakkale ve ilçelerindeki sporla ilgililerinin oluşacağı bir ortamın sağlanmadığını görmekteyiz. Maddi koşulları yeterli olmayan kulüpler kimi zaman tiyatro, müzik gösterileri ile kendilerine gelir sağlamıştır. Diğer yandan yöredeki diğer sosyal yardımlaşma ve hayır kurumları için de çalışmalar yürütmüş, yardımlar toplamış, yoksullara destek olmuştur. Bu açıdan düşündüğümüzde, spor kulüplerini sadece ideolojik açıdan sınırlandırmak ya da salt atletik bir gençlik yetiştirmek gibi bir amaç hizmet ettiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Kulüplerin faaliyet sahalarında futbol dışında; güreş, bisiklet, silahşörlük, binicilik, avcılık - mevsime göre yüzmeye- gibi aktiviteler de vardır. Toplumsal alışkanlıkların, normların değişmesine öncülük eden spor kulüpleri sadece Çanakkale'de değil Anadolu'nun pek çok vilayetinde, inkılapların yaygınlaşması, anlaşılmasına öncülük etmiştir. Kulüpler aynı zamanda halkın gündelik hayatlarındaki alışkanlıkların dışına çıkarak, sahalarda, kamusal alanlarda, meydanlarda birlikte olma deneyiminin önemli araçlarından olmuştur.

Kaynaklar

- Çanakkale Türk Gücü Spor Kulübü (1931). *Çanakkale Türk Gücü Spor Kulübü Nizamnamesi*. Çanakkale: Vilayet Matbaası.
- Günay Nejla (2013). “Atatürk Döneminde Türkiye’de Beden Eğitiminin Gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü”. *ATAM Dergisi*, XXIX(85): 72-100.
- Günay, Mehmet (2016). “Türkiye’de Spor Cemiyetlerinin Kuruluşu ve Bu Cemiyetlerin Etnik Amaçlarla Kullanılması”. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4 (ÖS 1): 383-393.
- Öztürk, Osman (2013). *Kemalizm, İdeoloji ve Hegemonya: Kuramsal Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toksöz Fikret (1983). “Dernekler”. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 366-378.
- URL-1: “TDK Türkçe Sözlük”. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 20.03.2024).
- URL-2: “Cemiyetler Kanunu”. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cemiyetler-kanunu-1938/?pdf=3725> (Erişim: 20.03.2024).
- URL-3: M. Atabay. “Çanakkale’de İlk Bölgesel Lig Maçları”. <https://canakkalearnalipazar.com/yazarlar/dr-mithat-atabay/canakkale-firtinasi-lakapli-futbolcu/138/> (Erişim: 20.03.2024).

Resmi ve Süreli Yayınlar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Daire Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Çanakkale Vilayet Gazetesi, Akşam, Cumhuriyet, Milliyet, Son Posta, Vakit.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*